

Cholnoky Viktor: A hasbeszél?

2014 február 09. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

Ezt a történetet, ami itt következik, valamikor régen az öreg Manovil Simon mondta el nekem. Talán nem egészen így, hanem csak úgy a kaptafa csattogása közben - varga volt az öreg, de amellett ráse is, - {...}

- ahogyan sokat beszélt nekem, a tátott szájú gyereknek más zsidó legendákat is, a gólemr?l, Majmonidesznek, a

titokzatos, kabalás Ramban-nak a csodatételeir?l, a Jákhel káposzta levelér?l és Salamon király miniszterér?l, akit az Észak jéghegyei között talált meg az érte küldött Halál. Fél történetek voltak mindezek, kaptacsattogás közben elhangzók, de nekem új világ: a szefárd legendák világa, amelyet ez az öreg, szomorú szem? spanyol zsidó, a Manovil nyitott meg el?ttem...

*

Valahol Szatmárban, vagy a Hajdúság valamelyik nyomorúságos falvában kántor volt az öreg Roth Jakab és nyolc gyereke volt neki. Fölnevelte ?ket mindet kenyérkeresetre, csak éppen a legutolsót, a Benjámint nem tudta már kitaníttatni, azt a hitközségnek kellett pártfogolni, az neveltette.

NYUGAT

FŐSZERKESZTŐ: IGNOTUS

SZERKESZTŐK: FENYŐ MIKSA ÉS OSVÁT ERNŐ

TARTALOM:

BABITS MIHÁLY: Karácsonyi Madonna. (Regényes legenda.)
TÓTH ÁRPÁD: Versek.
SCHÖPFLIN ALADÁR: Cholnoky Viktor első könyve.
JUHÁSZ GYULA: Szemek. (Vers.)
LUKÁCS GYÖRGY: Anzengruber.
MÓRICZ ZSIGMOND: Sárarany (Regény VI.).
FENYŐ MIKSA: Liliom. Molnár Ferenc drámája.
PETERDI ISTVÁN: Vers.
FELEKI GÉZA: Pettenkofen.
CHOLNOKY VIKTOR: A hasbeszélő. (Novella.)
HATVANY LAJOS: Gyulai Pál estéje.
MADARÁSZ EMIL: Vers.

FIGYELŐ:

Radó Aladár: „Falu végén kurta kocsma" (KARINTHY FRIGYES); Pásztor Árpád: A harmadik (SALKÓ ERNŐ); A Műcsarnokban (LENGYEL GÉZA); Az Országos Szimfonial Zenekar hangversenye (JÁSZ DEZSŐ); Ferdinand Loewe (CSÁTH GÉZA); Beretvás Hugó Ady-dalai (CSÁTH GÉZA); Viebig Klára: Az alvó hadsereg (NAGY ZOLTÁN). — A címlapon Beck Ö. Fülöp Mikes-érmének reprodukciója.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, VIII., RÁKÓCZI-ÚT 9. II. EMELET 3.

MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 1-ÉN ÉS 16-ÁN
TELEFON: 174—24

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY ÉVRE 20 K FÉLÉVRE 10 K EGYES SZÁM ÁRA 1 KOR.

II. ÉVFOLYAM — 1909 DECEMBER 16 — 24. SZÁM.

Mert nem volt még nagyon öreg a Jakab, amikor a Benjámin már felcseperedett, de a különösségei, amikkel az egész életében tele volt, akkorra már egészen elfogták, keres? munkára hasznavehetetlenné tették. Akkor, amikor a Benjámin tíz esztend?s volt, az öreg nem evett már semmi mást, csak sóshalat meg vöröshagymát, és nem ivott mást, csak pálinkát, meg néha-néha egy kis vizet. A kenyere már csak olyan kegyelemkenyér volt, a templomban nem is használták, de ha lakodalom volt, vagy paszita, az öreg Roth mindig hivatalos volt, mert senki olyan búgó szomorúsággal nem tudta énekelni a Jeruzsálemre való vágyakozásnak azt a nótáját, amit értetlenül is magyar szöveggel énekel nemcsak a mi fels? vidékünkön, hanem Halicsban is, az orosz falvakban is a zsidóság:

Szól a kakas már,
Majd megvirrad már,
Lesz még jobban, lesz még szebben,
Visszajössz te már,
Te kakasmadár...

Azt mondják, hogy ezt a nótát valahol Nánás, vagy Kaba környékén költötte egy rabbinak a fia, aki nagy reb lehetett volna, ha olyan nagyon szomorú nem lett volna az elméje. De úgy, amilyen bús kedv?, emberkerül? volt, inkább kiment a mez?re, ott magában énekelgetett és nézte az ég virágait, a csillagokat, vagy pedig a föld csillagait, az aprószárú mezei virágokat. Sok ilyen zsidó van. Hasznavehetetlen, munkakerül? emberek, akik dolog helyett énekeket gondolnak ki és csak terhére vannak a hitközségnek.

Ilyenformán félcsavargó ember lett vénségére a Roth Jakab is, és mondom, nem tudta már felnevelni a legkisebb fiát. Benjámin a hitközségre maradt. Mit tehet a hitközség? Felküldték a gyereket Pestre, itt taníttatták és mikor kitanult, szereztek neki állást valahol túl a Dunán, egy kisvárosban. Benjámin melámed lett, vagyis segédtanító, akiket félig csúfolódva, félig szomorúan azért hívnak a zsidók így, mert a sok bet?rágástól, de talán még inkább a koplalástól már fiatalságukban olyan görbére görnyednek, mint amilyen púpos háta van a héber l bet?nek, a lámednek.

Benjámin tehát melámed lett és elkezdett koplalni. Kereshetett volna talán mellékesen is tanítással a jobb módú zsidó családoknál, de különös embernek különös a fia is, leginkább pedig az utóbb születtek, akik az apjuktól öröklik a vénségnek a tétlenségvágyát meg az elgondolkozó kedvét.

Benjámin inkább ült otthon és ahelyett, hogy kenyér után járt volna, vagy olvasott, vagy nézett bele a leveg?be révedez?, messze tekintet? szemmel. Olyan sovány volt mint a mécsbél, a háziasszonya, aki - akárhogyan titkolta is Benjámin - tudott minden nyomorúságáról, sokszor beszélte át a rozzant deszkapalánkon keresztül, lúdtömés közben a szomszédasszonynak, hogy baj lesz a melámeddel, sokat koplal, mert nagyon büszke.

És valóban, Benjámin büszke volt. Korgó gyomorral, száraz nyelvvel, amikor úgy el-elmeredezett a leveg?be, g?gös álmokat álmodott. Hírr?l, dics?ségr?l, gy?zelemr?l, megelégedettségr?l, ragyogásról, nagyságról. Mert neki józanon is oda volt beleraktározva az agyvelejébe mint az a mámor, az a boldoglátás, amit a pálinka adott meg az apjának akkor, amikor elhatározta a Véghetetlen, hogy Benjámin megfogantassék.

Álmokat, büszke álmokat látott azon a nyári napon is, amikor a gyomra már úgy korgott, hogy szinte áthallatszott a szomszédba. Ott ült a szobájában, babrálta a serked? gyér szakállát és azon gondolkozott, hogy a nyár mégis csak a legrosszabb évszak, mert ilyenkor még csak tanítani sem lehet, hogy az ember elfelejthetné kissé az éhes gyomrát. Ekkor belépett hozzá a háziasszonya, egy tányéron friss libatöpörty?t meg egy nagy, igen nagy karéj friss kenyeret vitt be, kóstolóba, mondta, mert ma ölt libát és ma sütött kenyeret.

Benjámin addig hozzá sem nyúlt az ételhez, amíg az asszony bent volt, de amikor kiment, akkor odaült az asztalhoz. És a fiatal gyomra elfelejtette vele minden álmodást, a szeme csak az ételt, az ételt látta. Kicsit talán nedvessé is lett a szája szöglete, amint hozzányúlt a kenyérhez. És már-már a szájához vitte, amikor eszébe jutott az imádság, a kenyéráldás, amit el kell evés el?tt mondani. És elkezdte:

- Bóruch atóh Adonáj, hamauci lechem minhoó - - ...ó... ó...

Itt már nem bírta tovább. A befejez? szótag, a "rec" a torkában maradt és Benjámin beleharapott a frissen sült, puhabel?, még szinte forró kenyérbe és nagyot nyelt bel?le. Nyelt egyet, nyelt kett?t, a harmadik nyelésnél egyszerre a torkán akadt a falat. A nyak kitágult, a rekeszizma felszaladt csaknem egészen a gégéjébe, a tüdeje nagyot lökött a bordáin, a szíve verése elállt, bizonyosnak látszott, hogy most mindjárt megfullad. Kidülledt a szeme, szederjessé vált az ajka, de azért mégis... mégis, az a befejezetlen imádság is segített rajta, egy nagy hápogással lecsúszott a torkán a falat, a gyomra nagyot vonaglott, az új leveg?re kapott tüdeje úgy kitágult, hogy csaknem kiverte a két vállhegyét: a falat le volt nyelve. Benjámin hangosat csuklott, a melléhez kapott az egyik kezével, a másikkal pedig görcsösen rángatódzott bele a leveg?be. Mert érezte, tudta, hogy ? most sokkal többet nyelt le, mint azt a kenyeret: azzal a végzetes falattal együtt lenyelte a hangját is.

Nagyon megijedt és kiszaladt a konyhába. Ott beszélni kezdett és arra kérte a háziasszonyát, hogy szaladjon el orvosért. A háziasszony bámulva nézett rá, aztán odament a t?zhelyhez, hogy megnézze, melyik fazék rotyog

olyan különösen. Benjámin újra megszólalt, most már hangosabban és erre a háziasszony kiszaladt az udvarra, megnézni, hogy miért gágognak olyan hangosan a ludak. Benjámin el?ször a fejéhez kapott, azután a gyomrához és akkor megértett már mindent: hasbeszél?vé vált...

Egy esztend? még el sem múlt és Benjámint nem hívták már Róth Benjáminnak, hanem Ben Rothwell-nek. Csikágóban, az Alambaa-cirkuszban aratta ezen a néven a dics?ség minden koszorúját. "A hasbeszél?k Rockefellerje", ezt a nevet adta neki Gerbini, a ravasz livornói olasz, aki mint vándorcirkusz-igazgató, éppen Benjámin nagyot nyelése idején produkálta a társaságát abban a városban és aki igazi olasz artista ösztönnel felfedezte, hogy mi rejlik a melámed hasában.

Chicagóból visszakerült Ben Rothwell Európába, Bazedov, a vörös hajú impresszárió vette a kezébe. Felépítette el?ször Londonban az "Auld Tower" mulatóhelynek az orfeum színpadán, ahol a csodájára járt az egész angol f?város, aztán vitte Párizsba, Berlinbe és végül Oroszországba. Itt azután teljesedett a volt melamednek minden foszforeszkáló álma. Úszott a rubelekben, a legvidámabb társaság, a legrészegesebb nagyhercegek, a legszebb artistalányok - mind az övé voltak, mert ? volt a világ leghíresebb hasbeszél?je. És a Pommeryt, meg az Aubertint nem itta, csak lábpezsg?nek használta, mert inni csak háromszor száraz cointraut, izabellaszagú curaçaot, meg angoszturát ivott. De azt sokat. Mert tudjátok, az öreg Roth Jakab örökségül semmi egyebet nem hagyott rá, csak a pálinka szeretetét.

Moszkvában volt Bazedov társasága és az egész bandát meghívta egy este vacsorára Krisztoforovics, a délorosz nábob. El?adás után kezd?dött a vacsora és éjfél után egy órakor a társaság már be volt csípve. El is széledt a gyöngébb fej? része és csak azok maradtak ott, akik bírták Krisztoforoviccsal együtt az ivást. Ben Rothwell ült az asztalf?n, mellette a házigazda, de mellettük is, közöttük is, szóval egészen velük együtt ült a szép Vezánia, a francia sanzonett és Agylágyinkó, a lovagias magyar táncosn?.

- Tyühaj, de jó kedvem van! - rikkantotta el ekkor egyszerre magát az asztalon felejtett tálban a nagy, vörös tengeri rák és erre mindenki összekoccantotta a poharát Rothwellel, mert tudták, hogy neki van jó kedve.

Csokubáj, a tatár herceg táncra kerekedett Agylágyinkóval, de nem bírta sokáig, a díványra roskadt bágyadtan és a szép, fehér Meidinger-kályha nagyot, hangosat nevetett ezen az ügyetlenségen. Rothwellnek nagyon tetszett a dolog, Bazedov pedig gyönyörködve hallgatta, hogyan, milyen igazán hasbeszél? az ? társulatának a csillaga. Nem is tud másképpen beszélni, csak úgy, hogy más valamin keresztül beszél.

Hajnalodott. A hasadó ég citromszín? ujja félve, reszketegen nyúlt be az ablak függönyei közé, úgy hintette el az élet fakó színét, bele a villamoslángok mesefényébe. Valahol nagyon messze, valami kietlen távolságban megszólalt a kakas, a reggel harsonája. A társaságban éppen valami kis csönd volt, Csukobáj aludt, Krisztoforovics némán értekezett Vezániával. És ekkor Rothwell a kakas hang hallatára azt kezdte érezni, hogy valami felszakad a tüdejér?l, hullámzik fel a torka felé, hangra, életre kívánkozik. A kezével a halántékához kapott, a fejét lehajtotta, behunyta a szemét és a következ? pillanatban az asztal közepén álló kristálypohár elkezdett énekelni:

Szól a kakas már,
Majd megvirrad már,
Lesz még jobban, lesz még szebben...
Téged oda vár
A kakasmadár...

A Ben Rothwell borotvált arca teljesen mozdulatlan volt, a szája csukva, csak a szeméb?l pörgött alá két könnycsepp. Részeg volt. Talán nem is ? énekelt, hanem csakugyan az a kristálypohár és talán nem is az ? gyomra égett, amikor megszólalt fönn a fogason a Krisztoforovics kalapja és azt mondta, hogy:

- Adjatok egy kis szódabikarbónát.

Vezánia is, Agylágyinkó is ugrottak a kékszín? skatulyáért, amelyik minden orosz vendégl?nek a különszobájában ott van, meg a kávéskanálért és vitték oda Rothwellhez. Az öntött magának egy pohár gisszhübli vizet, bevett egy jó nagy kanállal a szódából, ivott rá, azután az asztalon maradt kenyérdarabok egyikéhez nyúlva, harapott nagyot bel?le. A torka kitágult, a nyakán az erek kidagadtak, a halántéka vörös lett, a leveg? hangos böffenéssel tódult ki bel?le:

- ...á... ho... o... ó... rec!

Bazedov, aki már szintén szunyókált, úgy ugrott fel a helyér?l, mintha a vipera csípte volna meg, a lányok riadt szemmel néztek egymásra: Rothwell beszélt, ? maga, a Rothwell, a hasbeszél?k Rockefellerje, a maga hangján, amelyik most megint feljött a gyomrából a garatján keresztül a hangszalagaiba...

Mit tehet a hitközség? Roth Benjámint vissza tudták csinálni valahogyan a régi helyére, a háta lassanként meggörbült egészen a lámad bet? formájára, a gyomra is megtalálta a régi korgást, az elvénül?, elvakuló szeme pedig csak az ágy sirtingterít?jén látta meg már az odamintázott kék csillagokat, amelyek valaha a dics?séget jelentették.

Ajánló